

HALDEN KOMMUNE

Helhet og sammenheng i et språklig og kulturelt mangfold

Arbeid med flerspråklige barn i barnehager
og skoler i Halden kommune

Forsiden er endret i tråd med Halden kommunes profil
10.5.2022

Sammendrag

Politisk plattform for barnehager og grunnskoler i Halden kommune 2012-2020 understreker kommunens ansvar for det helhetlige tilbudet fra barnehage til ungdomsskole og viktigheten av *helhet og sammenheng* i dette løpet.

Plattformen tar utgangspunkt i oppdraget for barnehage og skole som er nedfelt i barnehageloven og opplæringsloven med tilhørende forskrifter.

Plattformen er førende for alt arbeid i Haldens barnehager og grunnskoler. På bakgrunn av plattformen er det utarbeidet flere underdokumenter som konkretiserer hvordan de overordnede mål og strategier i plattformen skal realiseres.

Forankret i plattformens mål om *helhet og sammenheng* i utdanningsløpet, ble det i 2012 vedtatt en *Plan for overgangen fra barnehage til skole for barn i Halden kommune*. Denne planen med tilhørende rutiner, årshjul og skjemamaler gjelder for *alle* barn.

i erkjennelsen av at minoritetsspråklige barn og deres foreldre har noen spesielle utfordringer, først og fremst på språkområdet, er det laget noen egne rutiner for denne gruppen, som et supplement til overgangsplanen.

En arbeidsgruppe bestående av representanter fra flere barnehager, samt representanter fra kommunens spes.ped.team har utarbeidet en veileder for arbeidet med minoritetsspråklige barn i barnehagen. I denne sammenhengen har vi valgt å sette veilederen sammen med dokumentet som ble resultat av at vi ønsket å synliggjøre det arbeidet som gjøres ved skolestart og i de første årene i barneskolen.

Både veilederen for barnehagene og planen for arbeidet i skolen har fokus på hvordan minoritetsspråklige og tospråklige barn/elever skal gis de beste muligheter for læring og utvikling.

I barnehagen legges det vekt på et inkluderende og stimulerende språkmiljø, der barna støttes i å bruke morsmålet sitt, samtidig som det arbeides aktivt for å fremme begrepsforståelse og ordforråd på norsk.

I skolen arbeides det systematisk og kontinuerlig med å gi elevene grunnleggende ferdigheter i norsk og en best mulig start på det 13-årige skoleløpet. Dette arbeidet beskrives i siste del av det tre-delte dokumentet som her foreligger.

Veileder for arbeidet med flerspråklige barn i barnehage.

Denne veilederen er rettet mot alle ansatte i barnehager i Halden kommune. Vi har systematisert våre erfaringer i arbeidet med å gi flerspråklige barn i barnehagen norsk opplæring.

Veilederen har som mål

- Å gi barn med annen språkbakgrunn enn norsk mulighet til å lære norsk raskest mulig, slik at de blir forstått av andre barn og voksne.
- At de kan bruke norsk i lek med andre barn.
- At dagligdagse ord og begreper kan forstås og brukes.
- At de kan uttrykke følelser, ønsker og behov på norsk.

Hensikten med veilederen er å gi konkrete råd mht. språkstimulering av flerspråklige barn i barnehagen. Slik at vi blir enda bedre til å ta imot barn og familier med en annen språklig og kulturell bakgrunn. Veilederen inneholder også oversikt over en del ressursmaterieell og nyttige nettsteder for arbeid med flerspråklige barn.

Skal barna få en mulighet til å utvikle det norske språket i samhandling med andre barn i et godt språkstimulerende miljø må vi tenke på følgende områder.

1. **Hva bør barnehagen ha gjort før oppstart i barnehagen? Side 4.**
2. **Foreldresamarbeid side 4.**
3. **Bruk av tolk side 5.**
4. **Kartlegging av flerspråklige barn side 6.**
5. **Den første tiden i barnehagen side 7.**
6. **Språkstimulering - metoder side 8.**
7. **Bruk av støttepedagoger i arbeidet med flerspråklige barn - side 16**
8. **Litteratur og nettside - side 19.**

På hjemmesiden til regjeringen.no, kunnskapsdepartementet, tema barnehager, minoritetsspråklige barn står det:

"Regjeringen har som et mål å øke deltakelsen av minoritetsspråklige barn i barnehage. Erfaring og forskning viser at tilrettelagte tiltak for minoritetsspråklige barn i barnehage har positiv innvirkning på barnas skolestart.

Barnehagen er den viktigste inkluderings- og språkopplæringsarenaen for minoritetsspråklige barn i førskolealder. I barnehage blir barn kjent med andre barn på tvers av ulikheter i kultur, språk og religion. Barns lek med andre barn er utviklende og bidrar til å kvalifisere for deltakelse og integrering i samfunnet for øvrig. Barnehagen er en pedagogisk virksomhet, med et personale som skal sørge for at barn får et godt og utviklende barnehagetilbud."

Både barnehageloven og rammeplanen sier noe om arbeidet med flerspråklige barn. Utdrag finner dere som vedlegg bak i veilederen.

Barn har i dag svært ulik bakgrunn når de møter barnehagen. Mange barn i Norge vokser opp med et annet morsmål enn norsk. Sosiale, etniske, kulturelle, religiøse, språklige og økonomiske forskjeller i befolkningen gir oss store utfordringer i hvordan vi i barnehagen møter enkeltbarn og deres familier.

Det å utvikle språket er noe av det viktigste som skjer i barnets liv. Språk er grunnlaget for all kommunikasjon og samhandling. Gjennom språket lærer vi å forstå oss selv og omgivelsene rundt oss. Språket gir oss identitet, fellesskap og tilhørighet i det samfunnet vi lever i

Morsmålet vårt er viktig for opplevelsen av egen identitet og mestring på mange områder. Barnehagen må støtte at barn bruker morsmålet sitt og samtidig arbeide aktivt for å fremme barnas begrepsforståelse og ordforråd på norsk.

Det er alle ansatte i barnehagen som har ansvar for å arbeide med språkstimulering for minoritetsspråklige barn.

Alle situasjoner i løpet av dagen kan brukes som språkstimulerende tiltak hvis vi er bevisste på bruken av situasjonen. Barn lærer språket gjennom ertering, så med en bevisst bruk av hverdagssituasjoner som gir et godt språkstimulerende miljø.

Hva sier barnehageloven og rammeplanen om arbeid med flerspråklige barn:

Barnehagens formålsparagraf.

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanetisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

(Barnehageloven § 1 Formål)

Videre heter det i rammeplanen:

Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barna behov for omsorg og lek, fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal tilby barn under opplæringspliktig alder et omsorgs- og læringsmiljø som er til barns beste. Barnehagen skal ha en helsefremmende og forbyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Barnehagen har en samfunnsoppgave i tidlig forebygging av diskriminering og mobbing. Det norske samfunnet består i tillegg til majoritetsbefolkningen av det samiske urfolket, de nasjonale minoritetene og minoritetene med innvandrerbakgrunn. Geografisk mobilitet og en økende internasjonalisering har medført at det norske samfunnet er langt mer sammensatt enn tidligere. Det er derfor mange måter å være norsk på. Det kulturelle mangfoldet skal gjenspeiles i barnehagen. Sosiale, etniske, kulturelle, religiøse, språklige og økonomiske forskjeller i befolkningen medfører at barn kommer i barnehagen med ulike erfaringer. Barnehagen skal støtte barn ut fra deres egen kulturelle og individuelle forutsetninger.

Gjennom arbeid med kommunikasjon, språk og tekst skal barnehagen bidra til at barna:

Oppmuntre barn med to - eller flerspråklig bakgrunn til å være språklig aktive og samtidig hjelpe dem til å få erfaringer som bygger opp deres begrepsforståelse og ordforråd i norsk.

Hva bør barnehagen ha gjort før oppstart i barnehagen?

På et personalmøte om våren bør barnehagen ha diskutert

Hvilke mål og metoder vil vi bruke i arbeidet vårt med de flerspråklige og hvordan skal vi gjennomføre dette arbeidet.

Barnehagen bør ha en primæransvarlig i forhold til det flerspråklige arbeidet i barnehagen. Det vil være naturlig at den primæransvarlige er styrer eller pedagogisk leder. Den primæransvarlige bør ha ansvaret for den videre fremdriften av arbeidet med de flerspråklige barna.

Personalgruppa bør diskutere sine holdninger til flerspråklige barn og deres familie.

Inviter foreldre og barn til et første møte

- Få tak i relevant info om bakgrunnen til familien.
- Informasjon om barnets språkutvikling på morsmålet. Slik informasjon bør innhentes i starten, ellers er det vanskelig å vite om barnet utvikler seg normalt språklig. Samtidig kan man benytte anledningen til å ta opp med foreldrene at det er svært viktig at de snakker sammen på morsmålet hjemme. For å lære et nytt språk må det ligge et godt språk i bunnen. Språk er nært knyttet til identitetsdanning, sosialisering og kulturelle uttrykk. (Vedlagt dette heftet ligger to eksempler på støttmateriell til denne samtalen).
- Gi info om rutiner, vis foreldrene rundt.
- Hvilke klær trenger barnet i barnehagen. Konkretiser og visualiser ved behov.
- Informer om barnehagens taushetsplikt.

Før barnet begynner i barnehagen for eksempel på vårparten bør det arrangeres et møte for de flerspråklige familiene.

- Sjekk ut før første møte. Kan mor eller far norsk? Kan vi snakke sammen uten tolk?
- Hvilke ti nøkkelord vil vi ta utgangspunkt i under denne samtalen/møtet. Hvordan konkretisere og visualisere nøkkelordene.
- Hva gjør vi når vi er på tur, hvordan feirer vi bursdager og hvordan er dette i forhold til deres kultur, våre høytider og deres høytider?
-
- Hvordan er det når barn er syke?
- I forbindelse med oppstart bør div. skriv oversettes til familiens språk hvis det er mulig. F. eks velkommen til barnehagen, innkalling til foreldremøte, forskjellige samtykkeskjemaer.

Bruk av tolk.

Tolk finner du hos Nortolk. Send en mail til post@nortolk.no.

Skriv hvilket språk det gjelder, type oppdrag (for eksempel foreldresamtale) og hvor møtet/samtalen skal være.

- Sørg for å bestille tolk med riktig språk/dialekt.
- Dersom foreldre selv ikke ønsker tolk, men barnehagen vurderer at det er nødvendig, kan man forklare at man ønsker tolk for egen del.

God bruk av tolk:

- Presenter tolken i begynnelsen av møte, forklar tolkens rolle og at han/hun har taushetsplikt.
- Se på og snakk til samtalepartneren, ikke til tolken.
- Bruk korte men fullstendige setninger. Ikke stopp midt i en setning, det kan vanskeliggjøre oversettelsen.
- Ta pauser - gi tolken tid til å oversette. En kort setning på norsk er ikke nødvendigvis en kort setning på et annet språk.

Kartlegging av flerspråklige barn

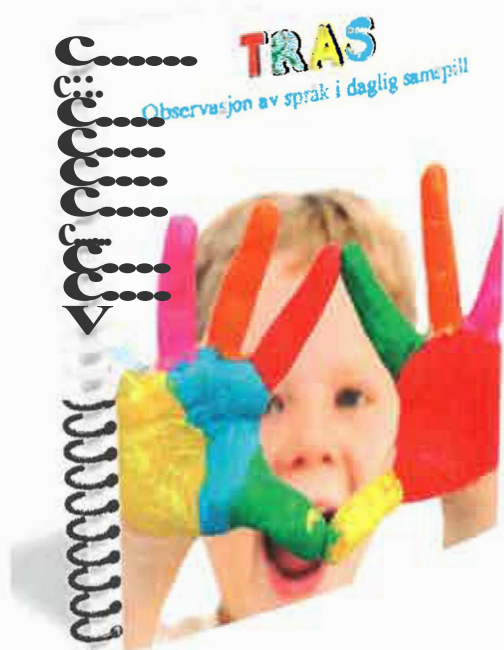
«I løpet av et par år lærer barn gjerne et enkelt, uformelt dagligspråk knyttet til aktiviteter som foregår her og nå. Når det hevdes at barn lærer språk raskt, er det denne språkkompetansen det snakkes om (overflate språk).

Abstrakt situasjonsuavhengig språk (dybdespråk) tar vesentlig lengre tid å tilegne seg (5 - 7 år). Det er dette språket barna møter i skolen, og som de må beherske for å ha utbytte av undervisningen».(Hentet fra veileder for arbeid med minoritetsspråklige barn i barnehage og skole Sørum kommune).

Kartlegging og observasjon skal ha en hensikt, det skal være til nytte for barnet. Barnet skal kartlegges for at personalet skal få kunnskap om barnets språkferdigheter på norsk. Kartlegging må si noe om hva barnet kan, ikke bare hva det *ikke* kan. Ved å sette inn tiltak utfra kartleggingen kan barnehagen gi bedre tilpasset opplæring. Kartleggingen skjer i samarbeid med foresatte.

TRAS (tidlig registrering av barn) er et kartleggingsverktøy som brukes i barnehagene i Halden. Det anbefales å bruke skjema uten aldersinndeling for barn som er i starten av sin norskinnlæring.

Lytt til barna i frilek, i samlingsstund, i voksenstyrt lek i mindre grupper, når de spiller spill, i samtale med voksen, i samtale med sin beste venn, i samtale om et kjent tema, på tur i skogen eller i nærmiljøet, i samtale om et ukjent tema osv.

Den første tiden i barnehagen

Overgangen til en ny barnehage kan være vanskelig for alle barn, men ekstra tøff for barn som møter et fremmed språk og en fremmed kultur. Gi barnet en trygg oppstart ved å gi barnet en primærkontakt som har spesielt ansvar for det i starten.

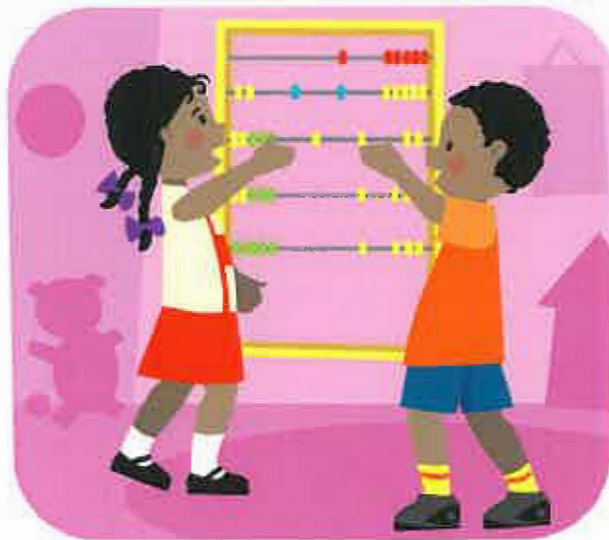
Gjør hverdagen forståelig for barna.

Bruk enkle, klare beskjeder uten for mange ord i kommunikasjonen med barnet. Vær konkret og bruk bilder, tegninger og konkrete.

Bruk tydelig kroppsspråk/tegn til tale for å understøtte språket.

Lag ordbok med barnet. Lim inn bilder av hverdagslivet og benevn dem på morsmål og norsk (spise, vaske hender, gå på do, leke osv.) slik at nøkkelord, begreper og innhold blir forståelig for barnet.

Barna får masse nye inntrykk og blir ganske slitne den første tiden.

Språkstimulering - metoder

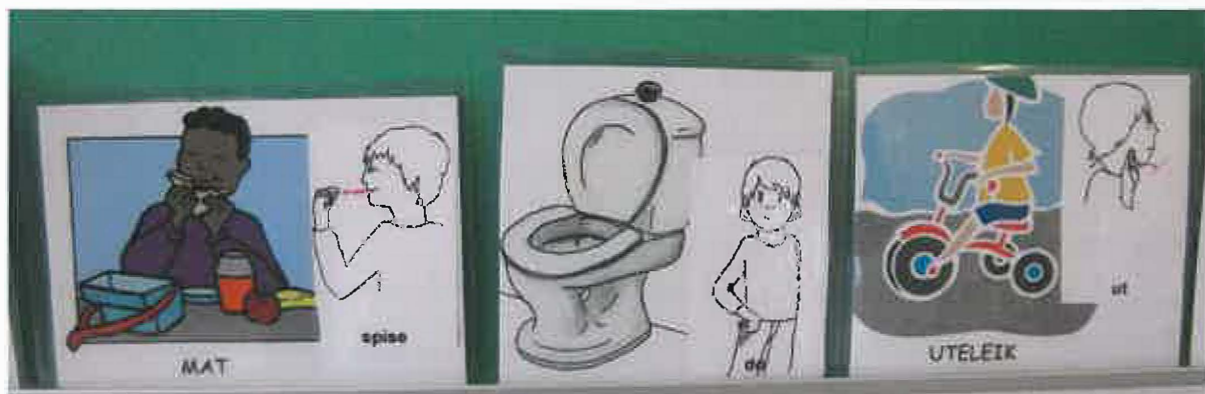
Språk er viktig for barnets utvikling både sosialt, emosjonelt og intellektuelt. God språkutvikling er av stor betydning for senere læring, skriftspråk og leseforståelse. Barnehagen er en viktig språkopplæringsarena for flerspråklige barn. Morsmålet vårt er viktig for opplevelse av egen identitet og mestring på mange områder. Det er gjennom morsmålet barn kan bli kjent med kultur og tradisjoner fra sitt hjemland. Barnet blir kjent med sin kulturarv, som er med på å danne identiteten til et barn. Det er lettere å lære et andrespråk dersom man har et godt grunnlag på morsmålet. Barnehagen må derfor støtte at barn bruker morsmålet sitt og samtidig arbeide aktivt for å fremme barns begrepsforståelse og ordforråd på norsk.

Språk i hverdagsaktiviteter:

Hverdagsaktivitetene i barnehagen er aktiviteter som gjentar seg dag etter dag på nesten samme tidspunkt, og er derfor en super arena for språkstimulering. Personalet i barnehagen må derfor være bevisst hvordan de kan støtte barnets språklige utvikling og begrepsforståelse gjennom hele barnehagehverdagen. En hver situasjon og aktivitet inneholder nøkkelord og begreper som vi kan synliggjøre. Viktig å benevne, gjenta og repetere nøkkelordene. Sørg for oppmerksomhet og ro i aktiviteten.

Dagtavle:

Bildene / piktogrammene settes opp på dagtavla sammen med barna når de kommer i barnehagen. Hensikten er å visualisere for barna hva som skjer og skape forutsigbarhet i hverdagen. Samtidig virker det språkstimulerende at vi benevner de ulike aktivitetene sammen med barna. Understøtt bildene med tegn.

Måltid:

Legg vekt på rolige måltider og bruk tid på å benevne ulik mat. Måltidet er en god situasjon for positiv samhandling. Konkretiser og visualiser, understøtt med tegn.

Garderoben

Garderobesituasjonen er en arena med mye godt språkstimulerende stoff. Veiled de flerspråklige barna når kollektive beskjeder blir gitt. Gi de en beskjed om gangen.

Visualisering

Det er en god støtte å få oppleve språket gjennom flere sanser. Når vi forstår det vi hører og ser får vi en forståelse av språket. Ved å bruke både todimensjonalt og tredimensjonalt materiell for å synliggjøre ord, vil barna få god og variert informasjon om nye begrep gjennom syn, hørsel og følesans. Dermed vil de ha mulighet for å forstå og huske det som blir formidlet. Ved synliggjøring av språket oppnår du flere fordeler:

- Du gjør "usynlige" ord synlige.
- Du henvender deg til alle barn
- Du knytter ord til gjenstand og handling.
- Du gir tydelige forklaringer.

(sitat fra snakkepakkens veiledningshefte, av Lucie Fossum og Lena Malinovsky Finnanger)

Vi kan bruke mange gode metoder som:

Språkposer

Flanellografer

Språkperm/fotobok

Lag en egen språkperm sammen med barna. Her kan dere sette inn bilder og tegninger av ord og begreper fra barnets hverdag. Barnet får med seg permen hjem slik at de kan få de sammen begrepene på begge språk. Permen er også et godt verktøy for foreldresamarbeid.

Dramatisering

"Karakteristisk for førskolebarn er at de i stor grad lærer og erfarer gjennom allsidig bruk av alle sanser. Estetisk aktivitet gir derfor viktige bidrag til utvikling av hele mennesket." (Rammeplanen:72).

Barn er opptatt av å oppdage, undersøke, forstå og forklare verden. Erfaringer, inntrykk og opplevelser blir lagret hos barnet. Inntrykkene og opplevelsene i form av det de ser, hører, føler, lukter og smaker danner barnets forestillingsbilder når de oppfattes. Disse forestillingsbildene danner igjen grunnlaget for barnets forståelse av verden. Det er viktig at barnet får mulighet til aktivt å bearbeide inntrykkene og opplevelsene, og danne seg uttrykk for dem dersom det skal føre til vekst og utvikling hos barnet.

"De voksne gir forutsetninger i form av gitte rammer i tid og rom. Dette bidrar til å skape trygghet og konsentrasjon. Gjennom voksen/edet dramalek kan barn og voksne utforske omverdenen., samspill med de voksne i forhold til rollespill og teaterformidling er inspirerende impulser til barns egen lek." (Rammeplanen:75)

Snakkepakken

Skoggruppemetoden

Dette er en metode som fremhever naturens og skogens unike muligheter i samspillet mellom barn og voksne. Metoden fokuserer på barnets sterke side. Ved bruk av autentiske opplevelser og nærkontakt ivaretas barnets totale utvikling. Ved hjelp av sansene tar barnet aktiv del i egen læring og gis naturlige utfordringer det er modent for uten at dette skal oppleves som trening.

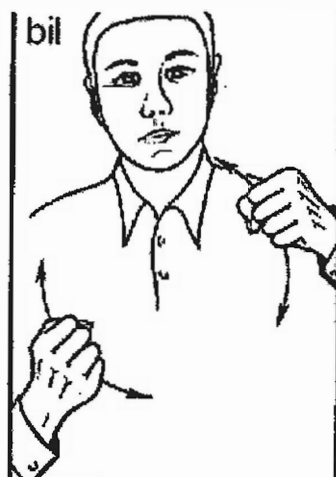
Skoggruppemetoden bygger på en såkalt PLAGG-sekvens. Denne er tredelt:

- Planlegging
- Gjennomføringen av turen
- Gjenkallingen

Tegn til tale

Tegn til tale er en forsterkning eller en støtte til talen, og er et godt virkemiddel for å utvikle barnas språk.

Språkgrupper

Disse gruppene følger opp det som er tema/nøkkelord i barnehagen. De minoritetsspråklige barna har ofte behov for å få ting repetert og lagt frem på ulike måter for å lære forståelsen og de ulike begrepene på en riktig måte. Det som blir jobbet med i hverdagen, må tas videre inn i språkgruppene. Vi leker inn begrepene. Snakkepakken er et godt hjelpemiddel til språkgruppene.

Bruk av støttepedagoger i arbeidet med flerspråklige barn.

Det gis tilskudd til tiltak for å utvikle språkferdigheter blant flerspråklige barn i førskolealder. Tilskuddet gir kommunene fleksibilitet til å utforme tiltak ut fra lokale variasjoner og behov. Tidligere har barnehagene søkt om tilskudd og fått midler til å ansette personale som har arbeidet med dette temaet. Høsten 2012 omorganiserte vi arbeidet. Halden kommune bruker støttepedagoger som kan få deler av eller hele stillingen sin til å ivareta dette tiltaket med veiledning til barnehagene.

De kan tilby veiledning på følgende områder:

- Erfaringsutveksling, praktiske spørsmål, planer
- Holdningsskapende arbeid
- Hvordan starte opp og legge til rette for språkstimuleringstiltak og flerkulturelt arbeid.
- Bruk av pedagogiske verktøy som snakkepakken, språkposer osv.

Ønsker dere å få veiledning i hvordan dere kan ivareta arbeidet med de minoritetsspråklige barna i deres barnehage, send en søknad til barnehagekoordinator Kirsten Mellingseter (kirsten.mellingseter@halden.kommune.no) eller teamleder for esialpedagogisk hjelp for førskolebarn Randi Aamo (randi.aamo@halden.kommune.no)

Litteratur og nettsider

[http://www.utdanningsdirektoratet.no/upload/brosjyrer/barn i flerspråklige familier.pdf](http://www.utdanningsdirektoratet.no/upload/brosjyrer/barn_i_flerspraklige_familier.pdf)

NAFO (nasjonalt senter for flerkulturell opplæring) www.hio.no/nafo.

Det flerspråklige bibliotek www.dbf.deichman.no

www.hundespor.no spillet og boka er laget på disse språkene: tyrkisk, arabisk, somali, urdu, albansk og engelsk.

<http://www.dagligdata.no/tegentilale/>

<http://www.snakkepakken.no/n>

www.morsmal.no

You tube. Stockholms universitetet andrespråkutvikling, Hyltenstam.

Spernes, Kari og Hatlem Marianne 2013, den flerkulturelle barnehagen i bevegelse. Gyldendal akademisk.

Kibsgaard, Sonja og Husby, Olaf 2002: norsk som andrespråk i barnehage og småskole. Universitetsforlaget.

Valvatne, Helene og Sandvik, Margareth 2002 barn, språk og kultur, Cappelen akademiske forlag

Ladberg, Gunilla 1991: barn med flere språk - om flerspråklighet i førskolealder. Gyldendal norsk forlag.

Kirsten Meyer Bjerkan, May Britt Monsrud og Anne Cathrine Thurmann- Moe - ordforråd hos flerspråklige barn, pedagogiske og spesialpedagogiske utfordringer.

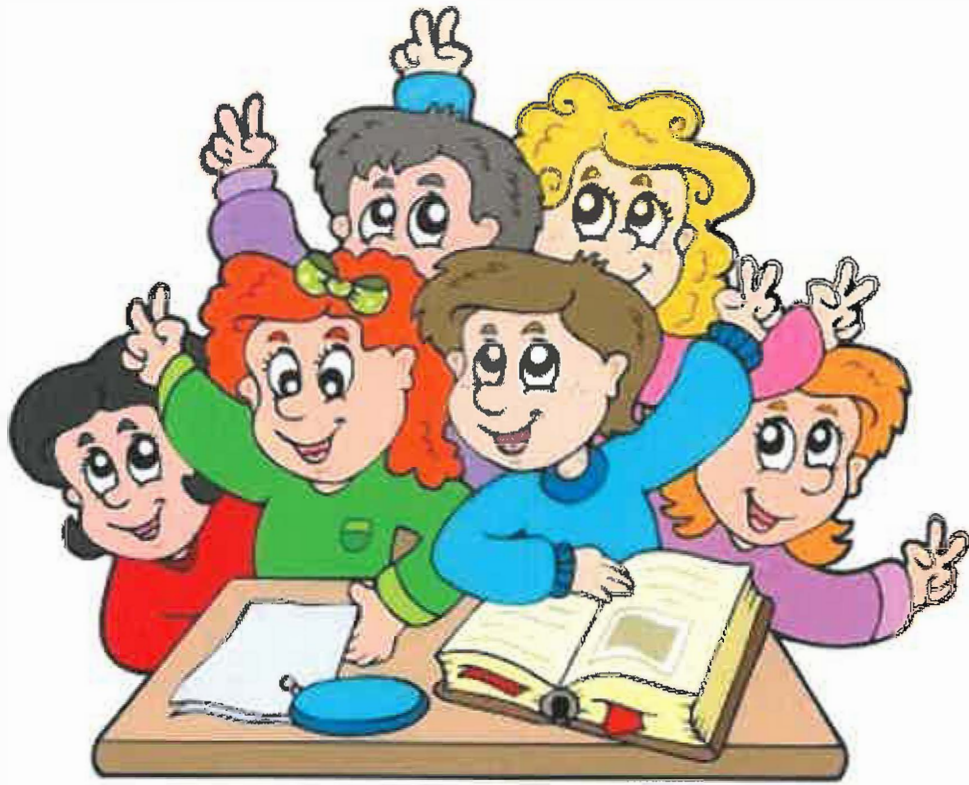
RUTINE FOR OVERGANGEN BARNEHAGE - SKOLE

Tidspunkt	Aktivitet	Ansvar/kommentarer
September	<p>Foreldremøte i barnehagen for foreldre til skolestarterne. Informasjon om rutiner og innhold i skoleforberedelsene siste år i barnehagen.</p> <p>Power Point presentasjon som benyttes i alle barnehagene.</p> <p>Presentasjon av skjemaene.</p>	Barnehagen
September	<p>Foresatte til min.språklige barn inviteres til oppfølgingsmøte etter foreldremøtet for å sikre at de har fått med seg det som det ble informert om i møtet.</p> <p>Her benyttes om nødvendig tolk.</p>	Barnehagen
September	Barnehagene etablerer egne grupper/opplegg for skolestarterne.	Barnehagen
Januar/Februar	Brev til alle skolestartere om innskrivning på	Skolen

	skolen. Foreldre bes ta med utfylt informasjonsskjema fra barnet og samtykkeskjema til skolen. (Vedlegg)	
Januar/Februar	Foreldre skal underskrive på samtykkeskjema til barnehagen. (Vedlegg) Samtykkeskjemaene oversettes til aktuelle språk.	Barnehagen
Februar	Innskrivning på skolen. Barnets skjema skal ha sentral plass i samtalen. Presentasjon av SFO. Oppfordrer til at det søkes plass på SFO. Språkscreening av min.språklige barn ved bruk av Nya Sit.	Skolen
April/Mai	Foreldremøte på skolen for foreldre til skolestarterne. Informasjonsfilm på flere språk.	Skolen
April/Mai	Besøksdag på skolen for barn og foreldre. Skolens GNO-veileder deltar. Observerer barna, snakker litt med foreldrene m.m.	Skolen
	GNO-veileder ved hver skole besøker	

April/Mai	barnehagene, samtaler med barnehagen om barnet og observerer barnet.	Barnehagen/Skolen
Mai	Foreldresamtale om skolestarteren med bl.a. gjennomgang av skjema fra barnehagen til skolen.	Barnehagen
1.juni	Frist for oversending av informasjonsskjema fra barnehagen til skolen	Barnehagen
Juni	SFO-leder får innsyn i informasjonsskjemaene som er gitt fra barnet og barnehagen til skolen.	Skolen
Juni	Skolen kontakter barnehagen hvis det er barn de ønsker å vite mer om. Barnehagen kontakter skolen ved behov for å gi ytterligere informasjon. NB! Ingen informasjon utveksles uten at foresatte har underskrevet samtykkeskjemaene og er kjent med innholdet i informasjonen som utveksles.	Skolen/Barnehagen
Juni	Markering av avslutning for skolestarterne	Barnehagen
Juni/Juli	Informasjon til skolestarterne om praktiske forhold rundt første skoledag (Tidspunkter for oppstart/avslutning, matpakke m.m.)	Skolen

Plan for arbeid med minoritetsspråklige elever i skolen i Halden kommune

Innhold

Innledning.....	25
Helhet og sammenheng	25
LOV	25
LeseLos	26
Rett til særskilt språkopplæring.....	26
Opplæringsloven § 2-8:	26
Retten til spesialundervisning	27
Nyankomne elever	27
Lovverket og nyankomne elever	28
Organisering av særskilt norskopplæring i Halden	28
Overgang fra barnehage til skole	29
Overgang fra barneskole til ungdomsskole	29
Rutiner for enkeltvedtak etter OL § 2:8 i Halden.....	29
Andre kartleggingsprøver:	30
Innskriving	31
Kartleggingsmateriale som følger læreplan i grunnleggende norsk:	32
Undervisning i særskilt norsk.....	32
Forslag til temaplan - FASE I	33
Forslag til temaplan - FASE 2	33
Samarbeid med foresatte	34
Prinsipper og råd ved bruk av tolk	35
Bruk av morsmåslærer som tolk	35

Innledning

Skolens fremste oppgave er å gi elevene de beste mulighetene for god læring og allsidig utvikling som stimulerer elevenes lærelyst og gir dem mulighet til å gjennomføre opplæringen. Gode ferdigheter i norsk språk er avgjørende for elevenes mestring og prestasjoner i alle fag. Derfor må skolen arbeide systematisk og kontinuerlig med å gi elevene gode grunnleggende ferdigheter i norsk og en så god start på utdanningen at de kan fullføre det 13-årige skoleløpet og delta i samfunns- og arbeidsliv.

En flerkulturell skole innebærer både utfordringer og muligheter. Det kan være krevende å håndtere og forholde seg til stor grad av ulikhet. Samtidig representerer mangfoldet en viktig ressurs som beriker læringsmiljøet og kvalifiserer for liv og virke i et internasjonalt samfunn.

Språk er i følge Vygotsky (1978) redskap for tanken og dermed en forutsetning for kognitiv utvikling. Elever som skal lære et andrespråk, har andre og større utfordringer enn barn som lærer morsmålet sitt. Læringsprosessene foregår på et språk de ikke behersker, og i en kontekst de ikke kjenner. Elevenes kulturbakgrunn skal bekreftes og verdsettes som en ressurs og som grunnlag for læring og sosialisering inn i den norske kulturen.

Helhet og sammenheng

Plan for kvalitetsutvikling av barnehager og skoler i Halden kommune har helhet og sammenheng som målsetning. Det er i den forbindelse tatt i bruk metoder og verktøy for å utvikle elevenes lærings- og oppvekstmiljø. Verktøyene som er valgt ut og som skal brukes av alle lærere harmonerer svært godt med læreplan og kartleggingsmateriale i grunnleggende norsk. Vi ser at LOV og LOS som henholdsvis er kommunens verktøy i forhold til læring og vurdering og leseopplæring er en svært god støtte for elevene som skal lære norsk. Mange minoritetsspråklige elever har et stort behov for forutsigbarhet og stabilitet. For de aller fleste er det å flytte en krevende prosess, hvor en bruker mye energi på å orientere seg i nye og fremmede omgivelser. Språklige minoritets elever som har svake norskspråklige ferdigheter, er i en spesielt sårbar situasjon i denne sammenheng. Alle elevenes, og spesielt denne elevgruppens forståelse og dermed læring av språk og faglig lærestoff, er avhengig av lærernes forståeliggjøring av språket i timene. Av den grunn er det viktig at lærerne har

evne til refleksjon over egen praksis, har pedagogiske bevissthet og et metodisk repertoar. I Halden har vi valgt LOS og Leselos som verktøy for å ivareta en god læringssituasjon for alle elevene. Vi tror at helhet og sammenheng, gjenkjennbare metoder og trygge rutiner gir forutsigbarhet og de beste forutsetningene for et godt læringsutbytte for elevene. Gjennom bruk av LOV og LOS får vi også gjennomført i praksis at alle lærere er norsklærere!

LOV

LOV består av noen verktøy som skal hjelpe oss til å få økt bevissthet om læring, øke fokus på læringsmålene, styrke elevmedvirkning i skolen og få en mest mulig læringsfremmende leksepraksis. Det

mest sentrale verktøyet i LOV er noe som kalles læringssløyfa. Dette er en modell som viser i hvilken rekkefølge undervisning bør skje, for at elevene skal lære mest mulig. En undervisningsøkt i henhold til læringssløyfa, innledes med en læringssamtale om det man skal lære. (Hva, hvordan, hvorfor og målet med læringsøkta). Videre følger et læringsarbeid, hvor elevene også trenes i å vurdere sitt eget eller andres arbeid. Deretter avsluttes undervisningsøkta med en liten oppsummering av hva man har lært. Videre vektlegges det at leksene hjemme er en videreføring og repetisjon av det man har jobbet med på skolen.

LeseLos

Leselos er et verktøy/redskap/hjelpemiddel for å støtte elevenes leseutvikling. Verktøyet skal brukes fra 1. til 10. trinn i alle fag, og bygger på samme språkforståelse som TRAS - et observasjonsmaterieell som blir brukt i barnehagen. Leselos bygger på anerkjent nasjonal og internasjonal leseforskning og kan brukes uavhengig av læreverker. Med Leselos følger det et draft, en lærergruppebasert kartlegging av elevenes leseutvikling. Draftet i Leselos har svært mange likhetstrekk med utdanningsdirektoratets læreplan og kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk. Disse blir derfor et godt supplement til hverandre og sikrer den enkelte elev en helhetlig opplæring. Leselos har hovedfokus på forståelsen av det som leses. Erfaring viser at elevene utvikler et rikere språk gjennom systematisk bruk av Lese Los. For de flerspråklige elevene har Leselos blitt en gavepakke. Alle lærere har nå sett betydningen av hvor viktig det er at elevene forstår enkeltord for at sammenhengen skal bli meningsfull og motiverende for elevene.

Rett til særskilt språkopplæring

Alle elever som ikke kan norsk eller som har svake norskspråklige ferdigheter, skal ha et tilrettelagt tilbud i norskopplæringen. Dette blir ivaretatt av Opplæringsloven § 2-8:

Særskilt språkopplæring er en samlebetegnelse på særskilt norskopplæring, morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring. Minoritetsspråklige elever har ifølge opplæringsloven om nødvendig rett til morsmålsopplæring og- /eller tospråklig fagopplæring i språkopplæringen. Når morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring ikke kan gis av

undervisningspersonale på egen skole, skal kommunen så langt det er mulig legge til rette for annen opplæring tilpasset forutsetningene til elevene (Opplæringsloven §§ 2-8 og 3-12).

Opplæringsloven § 2-8:

«Elevar i grunnskolen med anna morsmål enn norsk og samisk har rett til særskild norskopplæring til dei har tilstrekke/eg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Om nødvendig har slike e/evlar også rett til morsmålsopplæring, tospråkleg fagopplæring eller begge de/ar.Morsmålsopp/æringa kan leggjast til annan skole enn den

eleven til vanleg går ved. Når morsmålsopp/æring og tospråkleg fagopplæring ikkje kan givast av eigna undervisningspersonale, skal kommunen så langt mogleg /eggje til

rette for anna opplæring tilpassa føresetnadene til elevane. Kommunen skal kartleggje kva dugleik elevane har i norsk før det blir gjort vedtak om særskild språkopplæring. Slik kartlegging skal også utførast undervegs i opplæringa for e/ear som får særskild språkopplæring etterføreseigna, som grunnlag for å vurdere om elevane har tilstrekke/eg dugleik i norsk til å følgje den vanlege opplæringa i skolen. Kommunen kan organisere særskilt opplæringstilbod for nykomne elevar i egne grupper, klassar eller skolar.

Dersom heile eller de/ar av opplæringa skal skje i slik gruppe, klasse eller skole, må dette fastsetjast i vedtaket om særskild språkopplæring. Vedtak om slik opplæring i særskilt organisert tilbod kan berre gjerast dersom dette er rekna for å vere til beste for eleven. Opplæring i særskilt organisert tilbod kan vare inntil to år. Vedtak kan berre

gjerast for eitt år om gongen. I vedtaket kan det for denne perioden gjerast avvik frå læreplanverket for den aktuelle eleven i den utstrekning dette er nødvendig for å vareta

eleven sitt behov. Vedtak etter dette leddet krev samtykke frå elev eller føresette.» {Siste ledd fra 01.08.12}

Målet med tilrettelegging av undervisningen for minoritetsspråklige elever er at elevene raskest mulig lærer seg norsk slik at de kan følge vanlig undervisning i Halden-skolen.

Opplæringen av minoritetsspråklige elever organiseres ut fra dette hovedprinsippet. Målet om at elevene raskest mulig skal lære seg norsk, skal nås gjennom en systematisk opplæring som er forankret i Utdanningsdirektoratets læreplan og kartleggingsmaterieell for grunnleggende norsk. Til disse læreplanene er det utarbeidet veiledninger og kartleggingsmaterieell. Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter er en overgangsplan for minoritetsspråklige elever som får sin begynneropplæring i norsk når *de* begynner på skole i Norge. Elevene følger planen inntil de har ferdigheter gode nok til å følge opplæringen etter læreplan i norsk. Innholdet i opplæringen, arbeidsmåter, organisering av opplæringstilbudet og vurdering av elevens kompetanse skal støtte opp om utviklingen av elevenes norskferdigheter. Å lære et språk fullstendig tar normalt 5 til 8 år.

Retten til spesialundervisning

Minoritetsspråklige elever kan også ha rett til spesialundervisning etter opplæringsloven

§ 5 - 1, men dette krever sakkyndig vurdering. Spesialundervisning kan komme som tillegg, eller istedenfor, særskilt språkopplæring/ tospråklig fagopplæring. Minoritetsspråklige elever som henvises til PPT i Halden skal være grundig kartlagt med tanke på språkkunnskaper i forkant av en henvisning. Kartleggingsmateriale i GNO skal sendes med som et vedlegg til henvisningen.

Nyankomne elever

For nyankomne elever har Halden kommune to mottaksskoler. Os skole har en mottaksklasse for elever fra 2. til 7. trinn. Rødsberg ungdomsskole har en mottaksklasse for elever fra 8. til 10. trinn.

Halden har også et ambulerende «mottak» for elever på 1. trinn. Det er satt av en ressurs til ambulerende mottak på Os skole. Erfarne lærere fra Os gir intensiv språkopplæring på elevens nærscole til kommunens nyankomne 1. klasseelever.

Elevene i mottaksklassene på Os og Rødsberg, kan være hjemmehørende ved en annen skole enn der tilbudet mottaksopplæring blir gitt. Elevene er likevel mottaksskolens ordinære elever. De skal inkluderes i skolens aktiviteter og sosiale sammenhenger for at sosialisering og norskspråklig utvikling kan fremmes. Ved ankomst til mottaksskolen gjennomføres det en velkomstsamtale. Det er viktig at foresatte får stille spørsmål og uttrykke sine forventninger samt få nødvendig informasjon. Det kan være nyttig å avklare forskjeller og likheter når det gjelder skolesystem og oppdragelse, slik at en kan etablere et godt samarbeid om elevens læringssituasjon.

Lovverket og nyankomne elever

Det nye regelverket for nyankomne elever som deltar i et innføringstilbud/mottaksklasse gjør det imidlertid mulig å awike fra fag- og timefordeling og læreplaner for fag (Se Utdanningsdirektoratet 2012).

Dersom hele eller deler av opplæringen skal skje i mottaksklasse, må dette fastsettes i vedtaket om særskilt språkopplæring. Dette vedtaket innbefatter:

- at det skal være til beste for eleven
- at det bare kan vare inntil to år - og at vedtaket gjøres for ett år om gangen
- at det kan gjøres awik fra kompetansemål i læreplanverket så lenge eleven er i et innføringstilbud
- at det kan gjøres awik fra fag og fag- og timefordelingen

Organisering av særskilt norskopplæring i Halden

Halden kommune har en veileder i grunnleggende norsk i 30 % stilling. Veilederen skal bistå kommunens barne- og ungdomsskoler i veiledning i forhold til regelverk, kartlegging og metoder for norskopplæring. Veilederen har samlet oversikt over kommunens elever med enkeltvedtak etter § 2:8. Veilederen er lokalisert ved Låby skole. Veilederen har også ansvaret for å gjennomføre veiledersamlinger med representanter fra de ulike barne- og ungdomsskolene i Halden.

Kommunen har også morsmålskoordinator i 40 % stilling som er lokalisert ved Os skole. Morsmålskoordinatoren har oversikt over elevene i kommunen som har rett til tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring på bakgrunn av kartlegging og enkeltvedtak etter § 2:8.

Morsmålskoordinatoren organiserer fordeling av tospråklige lærere til de ulike skolene. Koordinatoren har også oppfølgingsansvar og ansvar for veiledning av de tospråklige lærerne.

Veileder i grunnleggende norsk og morsmålskoordinator samarbeider regelmessig for å kunne ivareta et mest mulig helhetlig opplæringstilbud for de minoritetsspråklige elevene i kommunen. Veileder i GNO og morsmålskoordinator deltar på fylkesnettverk for minoritetsspråklig opplæring, samt i NAFOs skoleeiernettverk.

Overgang fra barnehage til skole

Halden kommune har utarbeidet en egen plan for overgangen fra barnehage til skole. Dette for å sikre et helhetlig utdanningsløp for barna. Det blir også foretatt en språklig kartlegging av minoritetselever ved innskriving til skolen. Dette er nærmere omtalt senere i dette dokumentet.

Overgang fra barneskole til ungdomsskole

Ved overgang fra barneskole til ungdomsskole er det ønskelig med et tett samarbeid mellom de aktuelle skolene. Det innhentes samtykke fra foresatte om å overføre kartleggingsmaterieell og evt. andre aktuelle opplysninger vedr. den enkelte elev med vedtak etter § 2:8. Informasjonen som overbringes bør innebefatte bakgrunnsinformasjon om eleven, gjennomgåtte tema, sosial fungering, sterke sider, interesser, motivasjon og utfordringer. Videre bør det overleveres dokumentasjon og vurdering av norskerfardigheter og faglig progresjon. Det er også viktig at barneskolen gir en anbefaling om videre tilbud om særskilt språkopplæring. Det er rektor ved den aktuelle ungdomsskolen som fatter enkeltvedtak etter § 2:8 for den enkelte elev.

Rutiner for enkeltvedtak etter OL § 2:8 i Halden

Elever som får undervisning i grunnleggende norsk og tospråklig fagopplæring, har enkeltvedtak etter opplæringslovens § 2:8. For å forenkle vedtaksprosessen, er det i HK forhåndsutformet fire ulike alternative tilbud.

1. Tilbud om særskilt norskopplæring, tospråklig fagopplæring/ morsmålsopplæring.
2. Tilbud om særskilt norskopplæring og tospråklig fagopplæring.
3. Tilbud om særskilt norskopplæring.
4. Ingen særskilt norskopplæring.

Rektor ved den enkelte skole fatter enkeltvedtak med bakgrunn i et samlet resultat fra evaluerings skjema for evaluering av norskerfardigheter (lærergruppebasert), Utdanningsdirektoratets kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk, lese-/skriveprøver, og ev. annen kartlegging.

Skiema for evaluering av norskferdigheter skal være et grunnlag (verktøy) for å kunne fatte enkeltvedtak om særskilt språkopplæring for minoritetsspråklige elever.

Evalueringsskjemaet er utviklet i samsvar med kartleggingsverktøyet i grunnleggende norsk. Lærerguppen rundt den enkelte elev, har ansvaret for evalueringen. Skjemaet brukes for hele grunnskolen, for 1. klasse brukes deler av evalueringsskjemaet. Elevene vil få en gjennomsnittscore fra 1 til 7. Scoren, sammen med andre kartleggingsprøver, indikerer hvilket vedtak eleven bør få. **Individuelle hensyn må tas.**

Andre kartleggingsprøver:

TOSP:

Dette er en språkprøve som kartlegger elevens verbale ferdigheter i norsk. TOSP-prøven er ment som et hjelpemiddel for å vurdere elevens ferdigheter på tre områder i deres språklige- og kognitive utvikling: Begrepsforståelse, ordforråd og leseferdighet. Dette er igjen lagt opp på følgende måte:

- informasjon og faktakunnskap (prøve nr.1)
- ord- og begrepsrikdom (prøve nr.2)
- ordgjenkjenning (prøve nr.3)
- ting som hører sammen (begrepsforståelse) (prøve nr.4)
- leseferdighet (prøve nr.5)

Det er viktig å merke seg at prøven ikke er en evneprøve, men en kartlegging av elevens aktive og passive ordforråd. Resultatene fra Tosp vil gi et lite pekepinn på hvor eleven står når det gjelder språkutviklingen. Tosp kan også tas på morsmålet, dersom det er tvil om elevens sterkeste språk. (Kartlegge språkdominans). NB! Dersom eleven scorer dårlig på begge språk, er det som oftest grunnlag for videre utredning/henvisning til PPT. Kommunen har kjøpt lisens av TOSP, slik at denne kan brukes fritt på barne- og ungdomsskoler i Halden.

Nya Sit

Nya SIT er en språklig impressiv test for barn i alderen 3-7 år. Testen er laget som en fortelling som handler om Per og Lisa som skal besøke mormor. På hver side er det tre alternative bilder, og barnet skal peke på det bildet som passer til teksten som blir lest. Testen viser barnets evne til å forstå grammatikk: substantiv, verb, adjektiv, adverb, pronomen, preposisjoner, konjunksjoner, nekting, regneord og setninger med flere variabler. Testen er velegnet for flerspråklige barn og gir et innblikk i barnets passive ordforråd på norsk.

Nya Lundamaterialet blir også en del brukt, ofte på yngre elever.

Det er utarbeidet for barn i alderen 3- 6 år, men kan også brukes for eldre barn.

Materialet er utformet som en fortelling bestående av 67 bilder med spørsmål. Materialet tester elevens beherskelse av:

- * Substantiv entall og flertall
- Farger
- * Fonologi
- * Gradbøying av adjektiv og adverb
- * Samsvarsbøying adjektiv og substantiv
- * Genitiv av substantiv
- * Eiendomspronomen
- Preposisjoner
- * Nekting
- * Tempus

Innskrijving

Ved innskrijving til 1. klasse skal de minoritetsspråklige elevene kartlegges i forståelse av det norske språket. Hensikten er å få et inntrykk av barnets norskkunnskaper. Dette er viktig med tanke på å få oversikt over behov for timer til grunnleggende norsk, tospråklig fagopplæring og morsmålsopplæring for neste skoleår. Kartlegging og utvidet samtale med foresatte vil gi en bedre forutsetning for å legge til rette for et best mulig opplæringstilbud for eleven allerede fra skolestart. Det sendes ut innkalling til kartlegging samtidig med invitasjon til innskrijving. Foresatte bes om å sette av ekstra tid. Kartlegging av norskferdigheter anbefales gjennomført av gno-veileder/gno-lærer ved den enkelte skole. Det er valgfritt hvilket "kartleggingsmateriale" som brukes. Nya Sit er velegnet til kartlegging ved innskrijving. Noen foretrekker å brukes *bildebasert egenprodusert "test-materiale"*. (Produsert av kommunal Gno-veileder). Gjennom dette testmaterialet kartlegges noe av begrepsregisteret til elevene.

Det oppfordres også til at den enkelte skole gjennomfører et besøk i barnehagen til de minoritetsspråklige barna våren før skolestart. Dette for å skape trygghet, observere barna og samarbeide med den aktuelle barnehagen om tilrettelegging ved skolestart.

Kartleggingsmateriale som følger læreplan i grunnleggende norsk:

Skoleeier i Halden kommune har bestemt at alle elever med enkeltvedtak etter § 2:8 skal undervises etter læreplan og kartleggingsverktøy i grunnleggende norsk. (Udir.)

Kartleggingsmaterialet er delt inn i seks hovedområder, med tre nivåer under hvert hovedområde. Materialet er nivåbasert og ikke aldersbasert. Områdene utfyller hverandre og må sees i sammenheng. Dette er en overgangsplan som må knyttes opp mot kompetansemålene i den ordinære læreplanen i norsk for det aktuelle trinnet.

<u>Lvtte:</u>	<u>Tale:</u>	<u>Lese:</u>	<u>Skrive:</u>	<u>S råklæring:</u>	<u>Seråk og kultur:</u>
Nivå 1	Nivå 1	Nivå 1	Nivå 1	Nivå 1	Nivå 1
Nivå 2	Nivå 2	Nivå 2	Nivå 2	Nivå 2	Nivå 2
Nivå 3	Nivå 3	Nivå 3	Nivå 3	Nivå 3	Nivå 3

Hensikten er at dette skal være et "levende" verktøy som følger eleven gjennom den undervisningen han/hun får i løpet av skoleåret. Kartleggingsmaterialet er et nyttig redskap (språkkurs) som kvalitetssikrer undervisning og progresjon for elevene. Materialet skal brukes både i barneskolen og i ungdomsskolen (+ evt. vgs). Måloppnåelse skal dokumenteres og elevmateriale skal samles i en elevmappe. (Elektronisk/papirmappe).

Undervisning i særskilt norsk

Læreplan og kartleggingsverktøy fungerer som en fagplan, men den legger opp til valgfrie metoder. Hvis elevene er nyankomne eller har svært store mangler i det norske språket er det anbefalt å undervise etter en temaplan parallelt med læreplan i grunnleggende norsk. Dette vil være et redskap i opplæringen for å sikre en kvalitativt god og likeverdig opplæring. Planen bør ta utgangspunkt i noen utvalgte hovedområder i fagene norsk, samfunnsfag, naturfag og matematikk.

Forslag til temaplan - FASE 1

Egen person >> å fortelle om seg selv >> spørre andre » å hilse	Skolesaker >> fargene >> klasserommet >> skolesaker	Skolen >> ulike rom på en skole >> skolegården >> ansatte på skolen	Familien >> nærfamilie >> slekt	Tid og tall >> grunntall/ordenstall >> klokka >> ukedager og
måneder >> døgn >> tidsbegrep	Årstider og vær >> sommer >> høst >> vinter >> vår >> vær	Klær og skotøy >> klær >> skotøy >> hodeplagg	Former >> fonn >> stilling >> mønster >> beskrivelse av noe	Kroppen >> ytre kroppsdeler >> indre kroppsdeler >> sansene
Mat og drikke >> måltider >> matvarer	Hus og hjem >> hustyper >> rom i boligen >> møbler og inventar	Transportmidler >> transport >> reiser	Dyr i Norge >> husdyr i Norge >> kjæledyr >> villedyr i Norge	I skogen >> skogen
Fugler >> fugler i Norge	Yrker >> ulike yrker	Geografi >> planeten jorda >> kart >> verdensdeler >> havområder >> Norge	Byen vår >> kjente bygninger >> Halden	Verdens religioner >> islam >> kristendom >> buddhisme >> hinduisme/sikhisme >> jødedom >> respekt

Forslag til temaplan - FASE 2

Egen person >> å presentere seg selv >> beskrive utseende >> å fortelle om interesser	Familien >> slekt >> ulike familier >> sjangerlære	Kropp og helse >> helse >> sykdommer >> vaksine >> kosthold >> tannpleie	Yrker >> ulike yrker >> arbeidsplasser >> næringer	Fugler >> i skogen >> i parken » på fjellet >> ved kysten
Norge etter 1814 >> grunnlov >> parlamentarisme >> demokrati >> politiske partier >> stemmerett >> valg				

Innenfor hvert tema må det arbeides systematisk med læringsmål (jfr LOV), språkfunksjoner, grammatikk, arbeidsmåter og vurdering. Flerkulturell forståelse og utvikling av tospråklig identitet står sentralt i opplæringen. Læreren må bruke varierte arbeidsmåter og ulike læringsarenaer. Det er viktig at elevene møter ulike måter å jobbe på for å fremme læring og for å utvikle gode læringsstrategier. For enkelte elever kan arbeidsmåter som krever selvstendighet og samarbeid, være utfordrende, og de bør innføres i samsvar med elevenes forutsetninger. Gode metoder til bruk av temaplan kan være;

- utvidelse av ordforrådet og systematisk arbeid med ordbank
- systematisk innlæring av over- og underordnede begrep
- muntlig bruk av språket gjennom rollespill, opplesing, intervju og presentasjoner

- bruk av spill (terninger, lekepenger, bildekort, osv.)
- bruk av konkrete i undervisningen/bruk av smartboard
- leseforståelsen ved aktiv bruk av skjønnlitterære
- tekster og sakprosa tekster
- bruk av varierte lesestrategier (Otr. Leselos)
- referat og oppsummering av tekster
- mestring av syntaks og ortografi
- bruk av ordbøker
- bruk av digitale skriveverktøy
- bruk av bibliotek og digitale informasjonskanaler på en målrettet måte

- kjennskap til opphavsrettslige regler for bruk av tekster hentet fra Internett

Samarbeid med foresatte

En viktig forutsetning for å lykkes best mulig med norskopplæringen til de minoritetsspråklige elevene er å etablere et godt samarbeid mellom hjem og skole. Skolen må derfor få i gang en dialog med foreldrene om elevenes språklige utvikling og i samarbeid med dem komme fram til en felles forståelse av hvordan skolen og hjemmet best kan bidra til å legge forholdene til rette for en god opplæringssituasjon. De foresatte kan bidra til god språkstimulering av morsmålet som grunnlag for utvikling av lese- og skriveferdigheter i norsk. Skolen bør oppfordre foresatte til å vise interesse for og snakke med barna om

skolearbeidet og leksene. De bør også rådes til å bruke biblioteket og lese for og sammen med barna. Dersom foresatte hevder at de er analfabeter, styrk dem i at de kan gjøre andre ting som

også stimulerer språkutvikling: De kan fortelle eventyr og historier selv, og la barna fortelle på morsmålet. Sang er også et nyttig verktøy for å lære språk.

Prinsipper og råd ved bruk av tolk

Det er viktig at foreldrene gis mulighet til å forstå det som kommuniseres om barna deres. Er du usikker på hvor mye foreldrene forstår, er en god hovedregel å bruke tolk. Det er ikke tilrådelig at barn, slektninger eller nære venner av foreldrene brukes som tolk i skolesituasjon. Tolken har absolutt taushetsplikt. Tolken skal ikke kommentere, kun oversette nøyaktig det som blir sagt, ikke involvere seg eller gi uttrykk for egne meninger. Det hender at en tolk vet at han/hun oversetter en løgn, men tolken skal oversette og ikke være personlig

engasjert. Tolken skal fungere som et speil. Den som leder samtalen ser på personen som skal tolkes - ikke på tolken.

Bruk av morsmåslærer som tolk

På foreldremøter kan morsmåslærer brukes som tolk. (De har da rett til lønn som tolk.)

Regningsskjema fylles ut av den ansvarlige for møtet og skrives under av både bestiller og tolk samtidig.

På ordinære utviklingssamtaler kan morsmåslærer delta som lærer - sammen med norsk lærer. Et mer helhetlig bilde av elevens framgang eller ståsted kan da komme til uttrykk. Det betales ikke tolkelønn. Morsmåslærer noterer på sitt arbeidstidsskjema. Dersom en morsmåslærer skal tolke for elever han/hun ikke har undervisningsansvar for, lønnes vedkommende som tolk.

For samtaler med hjelpeinstanser bør det brukes ekstern tolk.

Hvis morsmåslærer brukes, lønnes det som tolk. Regningsskjema for tolketjenester sendes til NAV, Halden.